

Ved godt internasjonalt samarbeid vil trolig de fleste likene på Thailands strender bli identifisert og brakt hjem til de pårørende

Identifisering av lik etter flodbølgen

I Thailand er opp mot 6 000 personer omkommet etter flodbølgen før nyttår, hvorav et stort antall utenlandske borgere. Det er 84 nordmenn blant dem. Team fra 30 land samarbeider med myndighetene om identifisering av omkomne. Arbeidet med å undersøke døde, som startet under svært improvisatoriske forhold, skjer nå i velorganiserte former i det norske mobile feltskyhuset.

Visuell gjenkjennelse som identifiseringsmetode brukes i mange land. I Norge har man tradisjonelt vært tilbakeholdne med denne metoden ved store ulykker og katastrofer. Ved Scandinavian Star-brannen ble for eksempel de fleste omkomne identifisert av tannleger. Tenner består av hardt materiale som kan utholde stor varme, og er derfor godt egnet ved identifisering etter branner. I Norge og mange andre vestlige land har tannleger plikt til å føre nøyaktig pasientjournal, og dersom pasienten er savnet, skal journalen utleveres til politiet. Opplysninger om operative inngrep og andre medisinske karakteristika kommer også til anvendelse, og i de senere årene har DNA-teknikken fått avgjørende betydning. Ved flyulykken på Svalbard i 1996 ble 139 av de 141 omkomne identifisert ved hjelp av DNA-undersøkelser (1, 2). Etter 11. september-angrepet i New York ble mer enn halvparten av dem som ble funnet omkommet, identifisert ved DNA-metoder (3). I noen land registreres fingeravtrykk på alle borgerne, og etter terrorangrepet i Madrid i mars 2004 ble om lag tre firedeler av ofrene identifisert ved denne teknikken. Også i Thailand er alle voksne registrert med fingeravtrykk. Det gjenstår å se hvilken metode som blir viktigst etter flodbølgekatastrofen i Thailand. Mye tyder på at tannundersøkelser kommer til å spille en stor rolle for utenlandske statsborgere, og at fingeravtrykk blir viktig for identifisering av thailandske omkomne.

Den norske identifiseringsgruppen, som ledes av politiinspektør Reidar Nilsen, og som foruten politifolk består av rettsmedisinere og rettsodontologer, reiste til Thailand 29.12. 2004, og de nordiske identifiseringsteamene startet arbeidet på tempelplassen i Bang Muang nyttårsaftnen. Her lå 1 000 døde direkte på bakken uten noen form for kjøling. Det var gått seks dager siden katastrofen, temperaturen var + 30 °C og forråtnelsen av likene var kommet langt. Vi fikk tildelt et område rett ved siden av likene, og ved hjelp av medbrakt utstyr begynte vi å arbeide, bokstavelig talt «på bar bakke». Det var ikke rennende vann eller strøm tilgjengelig, men ved hjelp av det medbrakte utstyret lyktes det i løpet av tre dager å undersøke omtrent 80 døde. Vi registrerte effekter og klær, utvendig undersøkelse med tanke på karakteristika som lengde, kjønn, arr, tatoveringer og spesielle kjennetegn. Det ble tatt ut muskelprøve og biopsi fra ribbein eller en tann for DNA-undersøkelse, og rettsodontologene foretok registrering av tannarbeider. Åtte dager etter katastrofen ankom store mengder tørris som ble lagt utover de døde, og ni dager etter katastrofen kom det også kjølecontainere. Av frykt for forurensning av grunnvannet og av fare for andre uhygieniske forhold, ble undersøkelsen av de døde flyttet til tempelet i Yan Yao. Arbeidet ble bedre organisert, provisoriske hus kom på plass og etter ytterligere noen tid ble et norsk containersykehus montert på tempelområdet i Thachatchai, der identifiseringsarbeidet foregår i skrivende øyeblikk.

Det internasjonale politisamarbeidet har fungert meget godt. Interpols registreringssystem for omkomne ved katastrofer (Disaster

Victim Identification; DVI) benyttes. Gule skjemaer brukes for ante mortem-opplysninger om savnede, og rosa skjemaer brukes for post mortem-opplysninger om døde. Skjemaene har rubrikker for dokumenter og eiendeler, for medisinske/antropometriske funn, for tannopplysninger og for DNA-undersøkelser. I tillegg registreres fingeravtrykk. Ante mortem- og post mortem-opplysninger legges inn i en stor database. Når det er match etter to forskjellige systemer, betraktes identiteten som fastslått. I et senter i Phuket sammenliknes opplysninger om savnede fra hele verden med opplysninger om de undersøkte likene. Etter hvert som sikre identifiseringer gjøres med minst to uavhengige metoder, blir dødsattester utferdiget og de avdøde frigitt for hjemsendelse til sine respektive land. I skrivende stund er 57 norske omkomne identifisert, av totalt 84 savnede. Det er realistisk å regne med at ikke alle omkomne er funnet, fordi de enten er begravd under store muddermasser eller er skylt til havs.

Mange av innsatsmannskapene, både politifolk, rettsmedisinere og rettsodontologer, er vant til katastrofer med mange omkomne, men ikke av et slikt omfang som dette. De færreste har erfaring med å arbeide i + 30 °C varme uten kjøling og annen nødvendig infrastruktur. Da blir god ledelse og regelmessig debrifing ekstra viktig for å dekke behovet for nødvendig informasjon og for å underbygge følelsen av meningsfullt arbeid. Besøkene av utenriksminister Jan Petersen og statsminister Kjell Magne Bondevik styrket moralen, og på plussiden kommer også godt kameratskap, positivt internasjonalt fellesskap og fridager med bading og andre aktiviteter. I Thailand høstes fruktene av årlige fellesmøter med nordiske DVI-team og den årlige samlingen i Lyon i Frankrike med representanter fra hele verden; man kjenner hverandre fra før. Dette bidrar i avgjørende grad til den konstruktive stemningen. Den faglige utfordringen er i seg selv en hjelp til å greie påkjennningene. Det er meningsfullt å identifisere de omkomne slik at de kan bringes hjem og de pårørende kan få en grav å gå til. Det er forskjellige måter å bearbeide inntrykkene på. Alkohol er et dårlig middel. Godt kameratskap og humor er et godt middel. Noen av oss søker hjelp i vår tro. Selv leste jeg min Bibel hver dag under arbeidet og gav meg ikke før jeg hadde funnet ankerfeste i et bibelord for den aktuelle dagen.

Torleiv Ole Rognum

t.o.rognum@medisin.uio.no

Torleiv Ole Rognum (f. 1948) er professor i rettsmedisin ved Universitetet i Oslo siden 1991. Han er leder av medisinsk gruppe i identifiseringskommissjonen ved Nye KRIPPOS siden 1997 og har deltatt i identifiseringsarbeidet etter fergebrannen på Scandinavian Star i 1990, flystyrt i El Salvador i 1995, flystyrt på Svalbard i 1996 og togkollisjon på Åsta i 2000.

Litteratur

1. Olaisen B, Stenersen M, Mevåg B. Identificaton by DNA analyses of the victims of the August 1996 Spitsbergen civil aircraft disaster. *Nat Genet* 1997; 15: 402–5.
2. Rognum TO, Ormstad K, Vege Å et al. Togulykken ved Åsta 4. januar 2000. Tverrfaglig innsats gav rask identifisering. *Nordisk Rettsmedisin* 2000; 6: 51–5.
3. Oransky I. DNA identification of Sept. 11 victims continues. *The Scientist* 9.9. 2003.